

Asia: VN/13605/2023 ja VN/13604/2023

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta ja hyvinvointialueiden rahoituksesta annettujen asetusten muuttaminen (siirtolaskelmien tarkistaminen)

Kysymykset

1. Yleistä ehdotuksesta ja sen tavoitteista.

Koska sote-siirtolaskelmilla on pysyvä vaikutus kuntien valtionosuusrahoitukseen, on ehdotus kertaluonteisten ja takautuvien tuottojen ja kulujen oikaisemisesta sinällään kannatettava. Tämä pysyvä vaikutus tulee tunnistaa kaikissa asetusluonnoksen esityksen yksityiskohdissa, suhteessa kriteereihin, suhteessa yksittäiseen kuntaan ja koko kuntien valtionosuusrahoituksen kokonaisuuteen.

Oikaisulaskentaa ei kuitenkaan pidä rajata tiettyihin eriin, tiettyyn euro-määrään tai vain osaan kuntia. Jotta kuntien tasapuolinen kohtelu varmistuu, on kaikkien kuntien vuoden 2021 ja 2022 tilinpäätökset käytävä läpi.

2. Huomioon otettavat erät.

Ovatko kunnan peruspalvelujen valtionosuusasetuksen luonnoksessa mainitut oikaistavat erät (2 momentin kohdat 1-6) perusteltuja ja niiden huomioon ottamisen tapa mielestänne tasapuolinen kuntien välillä?

- 1. takautuvat pelastustoimen varallaolokorvaukset**
- 2. sote- ja pela- kuntayhtymien takautuvat alijäämät ja ylijäämät**
- 3. kunnan kirjaamatta jättämä osuus sote-kuntayhtymän alijäämästä**
- 4. sote- ja pela-kuntayhtymien ylijäämän palautus ja alijäämän kattaminen**
- 5. muiden sote-yhteistoimintaorganisaatioiden ja pelastuslaitosten 2-4 kohdissa tarkoitettu ylijäämän palautus tai alijäämän kattaminen**

6. palveluluokille kirjatut sote- ja pela -toimitilojen ja kiinteistöjen luovutusvoitot ja -tappiot sekä osakkeiden ja osuuksien luovutusvoitot ja -tappiot

Asetusluonnoksessa esitetyt erät ovat perusteltuja. Erityisen tarkasti tulee arvioida yli- ja alijäämäkirjaukset, ts. ylijäämän palautukset sekä alijäämän kattaminen, koska näihin eriin voi sisältyä poikkeavia näkemyksiä kunnan ja kuntayhtymän/-yhtymien välillä ja kirjaustilanteet tilinpäätöksissä 2021 ja 2022 saattavat poiketa hyvinkin paljon toisistaan eri puolilla maata.

3. Onko mahdollisesti jokin muu merkittävästi laskelmia vääristävä erä?

Laskelmiin tulisi ottaa kaikki poikkeukselliset erät, jotka vaikuttavat sote-kustannuksiin ja mm. ne erät, jotka syntyivät uudistuksen valmistelusta kunnissa, kuten järjestelmäkustannukset, muuttokustannukset ja erilaiset hankinnat. Kuntien kirjauksissa sote- ja pelastustoimen palveluluokille on hyvin todennäköisesti eroja. Tästä syystä laskelmista tulisi poistaa ne menot, jotka tosiasiallisesti eivät ole siirtyneet hyvinvointialueelle.

4. Vaikutuksen merkittävyyden arviointi.

Kuntakohtainen tieto oikaistaisiin ainoastaan silloin, jos kyseinen tieto vääristää merkittävästi yksittäisen kunnan tai hyvinvointialueen rahoitusta. Merkittävänä pidettäisiin vaikutusta, joka olisi vähintään noin 30 euroa asukasta kohden laskettuna. Onko oikaisun kynnys mielestänne oikea?

Laskelmat tulee ensisijaisesti oikaista täysimääräisesti ilman kynnysarvoja. Kyseessä on muutos, joka vaikuttaa pysyvästi kuntien valtionosuuteen, joten oikeudenmukaisen kohtelun vuoksi erilaisia raja-arvoja tulee välttää. Toissijaisesti, jos kuntien välisestä oikeudenmukaisesta kohtelusta ollaan valmiita joustamaan asettamalla tarkistukseen kynnysarvoja, tulee näiden kynnysarvojen olla merkittävästi pienempiä kuin esitetty 30 euroa asukasta kohden, esimerkiksi 10 €/asukas.

Jos raja-arvoon päädytään, tulee vaikutus tarkastella kokonaisuuden yhteisvaikutuksena, eikä kutakin tekijää erikseen. Samoin kuntakohtainen taloudellinen vaikutus on arvioitava koko valtionosuusmuutoksen osalta, joka sisältää muutosrajoittimen, siirtymätasauksen sekä mahdollisen tasasuuruisen asukaskohtaisen leikkauksen.

5. Menettely. Näkemyksenne ehdotetun oikaisumenettelyn toimivuudesta (kysely kunnille ja kuntayhtymille=hyvinvointialueille, muut saatavissa olevat selvitykset ja tiedot, siirtolaskelmaluonnos ja sen kommentointimahdollisuus)?

Tasapuolinen kohtelu varmistuu vain, jos tarkistus tehdään systemaattisesti, samoilla periaatteilla kaikille kunnille vuosille 2021 ja 2022.

6. Muita huomioita.

Asetuksella on merkittävä ja pysyvä vaikutus kunnan valtionosuusrahoitukseen. Siksi tarkistuslaskennasta on säädettävä yksityiskohtaisesti.

Kuntien ja hyvinvointialueiden välillä saattaa olla keskeneräisiä ja riidanalaisia asioita. Näiden erien osalta tarkistuslaskennan jälkeen voivat euromäärät olla vain arvioita ja käsitykset sote- tai pelastustoimen menoihin sisällyttämisestä hyvin tulkinnanvaraisia. Olisiko perustellumpaa siirtää lopullisten siirtolaskelmien valmistumista tulevaisuuteen siihen saakka, että kaikilla alueilla asiat on saatu ratkaistua.

Aikataulullisesti tarkistettujen laskelmien julkaisu, niiden kuntakohtainen läpikäynti ja kommentointi vievät vuoden 2024 valtionosuuslaskelmien valmistumista pitkälle syksyyn. Kuntien talousarviovalmistelun kannalta tämä on hankalaa, koska merkittävät muutokset valtionosuusrahoituksessa voivat viedä pohjan talouden tasapainolta, johtaa kunnissa vaikeisiin päätöksentekotilanteisiin ja jopa talouden kriisiytymiseen.

Martikainen Marja-Leena
Kuopion kaupunki - Talousjohtaja, Talous- ja omistajaohjaus